

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

СТРУКА: Култура и умјетност

ЗАНИМАЊЕ: Музички извођач, музички сарадник-теоретичар

РАЗРЕД: ТРЕЋИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 70

ДАТУМ: јун 2024. године

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Развијање критичког става и мишљења;
- Формирање вриједносних ставова којима се чува национална и свјетска културна баштина;
- Развијање интересовања за књижевност и умјетност уопште ;
- Развијање језичке културе.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Упознавање ученика са новим поетикама, најзначајнијим остварењима и ствараоцима, као и са духовном климом тога времена;
- Продубљивање функционалног знања из теорије, историје књижевности и књижевне критике ради бољег разумијевања и успјешног проучавања умјетничких текстова;
- Развијање способности интерпретације књижевног дјела;
- Познавање образаца грађења ријечи;
- Разумијевање да се језик обогаћује грађењем нових ријечи;
- Разумијевање да на састав лексике утичу културни и цивилизацијски контакти, географско сусједство и историјски аспект;
- Понављање знања из правописа и практична примјена.

ТЕМЕ

1. Модерна у европској и српској књижевности
2. Међуратна и ратна књижевност
3. Грађење ријечи
4. Лексикологија
5. Правопис (употреба великог слова, писање бројева и одричних облика глагола)

Оквирни број часова за реализацију тема није дефинисан. Наставник ће приликом планирања и програмирања наставних садржаја, узимајући у обзир факторе попут нивоа постигнућа ученика, нивоа сложености наставне теме, потреба струке и занимања, и слично, одредити број часова потребан за њихову реализацију у оквиру теме. Теме чине обавезни дио Наставног програма, али немају обавезујући карактер што се тиче редослиједа њихове реализације.

ИСХОДИ

1. Тема: Модерна у европској и српској књижевности

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - представи друштвено-историјски контекст наративног времена и простора; - објасни сложен појам модерне уопште у умјетности, а посебно на пољу књижевности; схвати и објасни поетику модерне, са бројним промјенама на пољу поезије и прозе (тематске промјене, питање форме, промјене расположења и сл.); - уочи значај саме епохе и издвоји најзначајније представнике европске и српске модерне; - разликује умјетничке правце који су јавили у овом периоду (парнализам, симболизам, импресионизам), препознаје њихове одлике у конкретним књижевним дјелима или опусима писаца.	Ученик ће бити способан да: - повезује знања стечена у основној школи, знања из модула првог и другог разреда средње школе -увод у књижевност (појмови, карактеристике одређених књижевних родова и врста) са новим знањима која се односе на анализу конкретног књижевног, књижевно-научног дјела или само одломка; - самостално анализира књижевни текст (комплетно дјело или одломак) учивши основне карактеристике, али и специфичности присутних књижевних врста (лирска пјесма, приповијетка, роман, драма) у овој епохи; - при анализи користи критички рјечник (тема, мотив, композиција, строфа, стих, рима, симбол и остала стилска средства, карактеризација ликова и сл.) - уочи одлике традиционалистичког смјера у прозном дјелу у периоду модерне;	Ученик ће бити способан да: - посједује свијест о важности изражавања емоција и става, те исказује утиске о прочитаном књижевном дјелу; - контекстуализује садржај књижевног дјела са савременим добом и животом; - слободно и аргументовано исказе своје мишљење о прочитаном књижевном дјелу; - напише рад користећи прочитане и обрађене текстове као основу не само стеченог знања из области теорије, историје књижевности, већ наглашавајући значај хуманости и солидарности што књижевност може и треба да пружи.

	- уочи универзалност основних мисли обрађених књижевних текстова, те их повеже са савременим животом; - протумачи што самосталније текст из савремене књижевности који је тематски, стилски или кроз одређене ликове повезан са дјелом или личношћу из обрађиваног периода, епохе.	
--	---	--

2. Тема: Међуратна и ратна књижевност

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - препозна прве деценије 20. вијека као период револуције на пољу умјетности, сасвим другачије дефинисање умјетника, као и улоге и значаја умјетности у друштву уопште; - уочи бројне умјетничке иновације и трендове тога времена; - објасни значење појма авангарда. - препозна, објасни особености и специфичности умјетничких праваца тога периода са посебним акцентом на поље књижевности (експресионизам, футуризам, надреализам, али и дадаизам, кубизам...) - протумачи манифесте овог периода, појединачних умјетничких праваца; - објасни појам социјална књижевност, као и њене основне карактеристике;	Ученик ће бити способан да: - повезује знања стечена у основној школи, знања из модула првог и другог разреда средње школе -увод у књижевност (појмови, карактеристике одређених књижевних родова и врста) са новим знањима која се односе на анализу конкретног књижевног, књижевно-научног дјела или само одломка; - разумије, самостално анализира одређени књижевни текст (одломак или дјело у цјелини) – лирска поезија, поема, пјесма у прози, модерни роман, драма користећи већ усвојени критички рјечник; - систематизујући раније усвојена знања о појму манифеста (II разред- модул просвјетитељство, тема у оквиру овог	Ученик ће бити способан да: - посједује свијест о важности изражавања емоција и става, те исказује утиске о прочитаном књижевном дјелу; - контекстуализује садржај књижевног дјела са савременим добом и животом; - слободно и аргументовано искаже своје мишљење о прочитаном књижевном дјелу; - напише рад користећи прочитане и обрађене текстове као основу не само стеченог знања из области теорије, историје књижевности, већ наглашавајући значај хуманости и

- објасни појам суматраизам. - наведе обиљежја ратне књижевности (народна и умјетничка); - упоређује најзначајније представнике на пољу књижевности, као и истакнутије представнике других умјетности, али и наука неопходних за схватање основе претходно наведених умјетничких праваца овог периода.	модула- модерна) схвати манифесте овог периода, сваког појединачног правца; - анализира дјело са темом из ратне књижевности са аспекта страдања, хероизма и идеала, износећи критички став. - препозна и уочи особине наведених умјетничких праваца конкретно у књижевним дјелима; - увиди и препозна корелацију књижевности и музике (од велике важности за образовни профил).	солидарности што књижевност може и треба да пружи.
--	--	---

3. Тема: Грађење ријечи

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - објасни појам творба (грађење) ријечи; - разликује начине грађења ријечи; - препознаје комбиновано грађење ријечи; препознају аугментативе и деминутиве.	Ученик ће бити способан да: - разликује просте, изведене и сложене ријечи; - уочава разлику између коријена ријечи и творбене основе ријечи; - објашњава начин грађења ријечи: деривација (извођење); - објашњава начин грађења ријечи: слагање (композиција); - објашњава грађење скраћеница вишечланих назива; - правилно чита акцентоване именичке сложенце;	Ученик ће бити способан да: - у раду на тексту издваја просте, изведене и сложене ријечи; - препозна коријен ријечи и творбену основу ријечи; - закључује да коријен има опште лексичко значење скупа ријечи; - разликује творбу ријечи на конкретним примјерима.

	- класификује именичке и придјевске сложенице и полусложенице.	
--	--	--

4. Тема: Лексикологија

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - објасни гране лексикологије: етимологија, ономастика, терминологија и фразеологија; - познаје синонине, антонине, полисемију, хомонине и паронине; - разликује ријечи које припадају стандардном и нестандардном језику; - наведе фразеологизме.	Ученик ће бити способан да: - идентификује особине лексеме; - објашњава појмове: синоними, антоними, полисемија, хомоними (хомографи и хомоморфи), пароними; - разликује ријечи по употреби (опште и посебне) и старини (архаизме и неологизме), нестандардни језик (дијалектизми, регионализми, жаргонизми и вулгаризми); - идентификује ријечи по стилогеној функцији (историзми); - објашњава ријечи по поријеклу и појам преведенице – калкови; - разликује појам термин и термилошки рјечник; - објашњава појам фразеологизам (идиом) и његову структуру.	Ученик ће бити способан да: - наводи синонине, антонине, хомонине, паронине; - разврстава ријечи по употреби и старини; - проналази поријекло назива мјеста из којег потиче; - раздваја пунозначне и помоћне ријечи; - разврстава ријечи по употреби и према простирању; - тумачи архаичне ријечи самостално или уз помоћ наставника; - користи термилошки рјечник; - стране термине замијени домаћим ријечима.

5. Тема: Правопис (употреба великог слова, писање бројева и одричних облика глагола)

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - познаје правописна правила писања великог слова, бројева и одричних облика глагола.	Ученик ће бити способан да: - правилно употребљава велико слово; - правилно пише бројеве и изведенице од њих; - правилно употребљава именичке и придјевске изведенице у комбинацији са бројкама; - правилно употребљава црте и цртице приликом писања бројева; - правилно примјењује ријечце не са глаголима, трпним придјевима и другим попридјевљеним глаголским облицима, у творби глаголских именица и изведених прилога; - користи цртицу приликом удвајања глаголских облика.	Ученик ће бити способан да: - примјењује правописна правила великог слова, бројеве и негацију глагола у свакодневној пракси.

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ - СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ

1. Тема: Модерна у европској и српској књижевности

- Планирати рад, приступ, методе рада, избор литературе и лектире према способностима, профили и интересовањима ученика у одјељењу.
- Објаснити атмосферу у којој је епоха настала.
- Заједно са ученицима посматрати и представити друштвено историјске прилике, човјека тога времена и његове преокупације (кроз класични фронтални рад, задатке појединачно дате ученицима или групама ученика, реферате...).
- Систематизовати сазнања о подјели и особеностима књижевних врста, те издвојити специфичности за ову епоху у књижевности.
- Кроз ишчитавање одломака, већих цјелина, а затим и комплетних дјела постепено ученицима приближити, учинити разумљивијим и интересантнијим књижевне текстове овог периода откривајући њихове универзалне поруке, хуманистичке идеје, моралне принципе.
- Оспособити, припремити ученика за самостално читање и анализу предметног књижевног дјела.
- Ставити акценат на језик и израз, прожимати непрестано рад неопходним понављањима књижевнотеоријских појмова конкретно на тексту.
- Оспособити ученике да анализу књижевних текстова (одломака или дјела у цјелини) ураде и у писаној форми.
- Књижевна дјела као извор:
 - Ш.Бодлер: поезија-избор;
 - А.Рембо: поезија-избор;
 - П. Верлен: поезија-избор;
 - А. Шантић: поезија-избор;
 - Ј. Дучић: поезија-избор;
 - М. Ракић: поезија-избор;
 - В.П. ДИС: поезија-избор;
 - С. Пандуровић: поезија-избор.

2. Тема: Међуратна и ратна књижевност

- Планирати рад, темпо рада, методе у зависности од способности, профила и интересовања ученика у одјељењу како би на адекватан начин пратили обраду наставног градива. То се посебно односи на избор књижевних дјела, текстова из предложених извора (ослањање на текстове из Читанке или предложених цјеловитих дјела за обраду није неопходно, већ минимум који омогућавају два часа у току седмице).
- У приступу наведеном периоду у развоју књижевности прије свега објаснити атмосферу у којој је књижевност, уопштено умјетност настајала и развијала се.

- Кроз раније истраживачке задатке развити разговор о особеностима друштва тога времена, његовим преокупацијама, посматрати умјетност тога времена са посебним освртом на књижевност;
- «Користити» образовни профил и знања ученика из стручних предмета, те повезивати посебно двије умјетности: књижевност и музику, како би укључили и заинтересовали што више ученика, остварили јаснију слику повезаности предмета, али умјетности уопште (експресионизам, футуризам у музици).
- Српски језик и предмети попут историја музике и етномузикологија, имају јасну корелацију која ће утицати на заинтересованост, разумијевање, интерпретацију како књижевних тако и музичких дјела код ученика.
- У раду на тексту примјенити модел интерактивне наставе.
- Усмјерити ученике да на одабраном тексту истраже мотиве: људска патња, хероизам, суровост, идеали.
- Књижевна дјела као извор:
 - М.Бојић: *Плава гробница* и И.В. Лалић: *Плава гробница* (дијалог између епоха);
 - П. Кочић: *Мрачајски прото*;
 - М.Црњански: поезија-избор;
 - И. Секулић: *Писма из Норвешке* (одломци), *Госпа Нола* (одломак)/ „Круг“;
 - Владимир Мајаковски: *Облак у панталонама* (одломци)
 - Сергеј Јесењин: поезија (избор)
 - Поезија различитих авангардних тенденција и револуционарно-социјалне ематике (Г. Аполинер, Г. Бен, Г.Тракл, П.Неруда, М. Цветајева)- избор
 - Р.Тагора: *Градинар* – избор
 - Избор из српске међуратне поезије (Раде Драинац, Милан Дединац, Душан Матић, Александар Вучо, Оскар Давичо): избор
 - Иван Горан Ковачић: *Јама* (одломци).
 -

3.Тема: Грађење ријечи

- Планирати рад, приступ, методе рада, избор литературе према способностима, профили и интересовањима ученика у одјељењу.
- Поновити са ученицима врсте морфема.
- Дефинисати творбу ријечи.
- Организовати групни рад и припремити задатке.
- Ученици одређују у задатом тексту просте, изведене и сложене ријечи.
- Омогућити презентацију радова.
- Ученици разврставају коријенску од суфиксалних морфема.
- Направити вјежбу за групни рад: од простих ријечи градити изведене и сложене.
- Објаснити начин грађења ријечи извођењем (деривација).

- Припремити задатке за рад у групи да на примјерима изведених ријечи објашњавају деривацијски начин грађења ријечи.
- Објаснити важније моделе за извођење именица, придјева, глагола.
- На примјерима објаснити аугментативе и деминутиве.
- Присвојни придјеви.
- Објаснити грађење ријечи слагањем (композиција).
- Организовати рад у групи да ученици разврставју ријечи према типу: срастањем посебних ријечи (или њихових основа); срастањем посебних ријечи помоћу спојног вокала (о или е).
- Објаснити како се граде именичке сложенице.
- Објаснити на примјерима како се граде скраћенице вишечланих назива.
- Објаснити како настају именичке и придјевске полусложенице.
- Вјежбати писања сложеница и полусложеница.

3. Тема: Лексикологија

- Планирати рад, приступ, методе рада, избор литературе према способностима, профили и интересовањима ученика у одјељењу.
- Приликом обраде новог градива као полазне текстове користити умјетничке текстове (повезати са наставом књижевности) како би се нова знања сагледала у функцији ставарања језичке љепоте.
- Поред тога примјере узимати из свакодневног говора, различитих медија, школских радова, завичајног говора, анегдота и слично.
- Оспособити ученика да самостално или кроз рад у групама препознаје, издваја стручну терминологију, тражи објашњења властитих имена, имена народа, мјеста и слично.
- Објаснити појам лексема.
- Објаснити појмове: синоними, антоними, полисемија, хомономи (хомографи и хомоморфи), пароними.
- Припремити примјере метафоричког значења у разговорном језику и књижевном тексту.
- Примјере метонимијског значења повезати са синегдохом.
- Објаснити подјелу ријечи по употреби и према простирању.
- Организовати индивидуалне задатке да ученик текст у књижевној форми напише у жаргону или обрнуто.
- Припремити текст гдје ученици издвајају историзме, траже тумачења ријечи у рјечнику, објашњавају њихову стилску вриједност.
- Објасни ријечи по поријеклу које су адаптиране у лексички фонд српског језика (турцизми, грцизми, мађаризми, германизми, романизми, англицизми).
- Објаснити појмове термилошки рјечник и термини.
- Објаснити појам фразеологизам и помодни изрази.
- Припремити неколико термина и фразеологизама.

5. Тема: Глаголи и непромјењиве врсте ријечи

- Поред традиционалне наставе неопходно је настави граматике приступити на креативнији начин и учинити је ученицима што доступнијом.
- Различитим приступима развијати код ученика љубав према језику, осјећај за његову природу и свијест о потреби усавршавања језичке културе.
- Избјегавати сувопарно учење граматичких правила чиме се у потпуности занемарује значење и функционална страна језика, повезати наставу језика са умјетничким текстовима и уопштено наставом књижевности.
- На одабраним текстовима, примјерима објашњавати све наведене и неопходне ставке (појмови, класификације, значења ријечи, граматичке категорије, конјугацију.)
- Највећи број часова у оквиру ове теме издвојити за вјежбу на конкретним примјерима, текстовима, разноврсним задацима.

6. Тема: Правопис

- Планирати рад, приступ, методе рада, избор литературе према способностима, профилу и интересовањима ученика у одјељењу.
- Поновити са ученицима претходно стечена знања из области примјене великог слова с посебним акцентом на прву ријеч у реченици, огласу, писмима, обрасцу, натписима, обавјештењима, потписима.
- Поновити са ученицима претходно стечена знања из области правилне правописне употребе бројева и изведеница од њих.
- Поновити са ученицима писање ријечце не са глаголима, у облицима трпног придјева и других попридјевљених глаголских облика и у творби глаголских именица и изведених прилога, употреба цртице приликом удвајања глаголских облика (блиских или супротстављених значења).
- Стално прожимати рад на правопису, укључивати рад на основној писмености ученика у свим сегментима наставе српског језика.
- На крају понављања урадити краћу писмену провјеру знања из све три поновљене области правописа

Лектира (наставник бира четири од понуђених наслова):

- Антон Павлович Чехов: *Ујка Вања*
- Хенрик Ибзен: *Луткина кућа*
- Вирџинија Вулф: *Госпођа Даловеј*
- Борисав Станковић: *Коштана*
- Борисав Станковић: *Нечиста крв*
- Иво Андрић: *На Дрини ћуприја*
- Милош Црњански: *Сеобе I*

- Френсис Скот Фицџералд: *Велики Гетсби*

Напомена: Понуђени извори су приједлози за обраду. Сваком наставнику даје се могућност сопственог избора између понуђених књижевних текстова

ОЦЈЕЊИВАЊЕ

Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи.

ИНТЕГРАЦИЈА

1. Историја
2. Историја умјетности
3. Историја музике
4. Етномузикологија

ИЗВОРИ

1. Уџбеник одобрен од стране Министарства просвјете и културе Републике Српске
2. Друга стручна литература и приручници
3. Интернет